

15. Фридман Л. М. Логико-психологический анализ школьных учебных задач / Л. М. Фридман. – М. : Педагогика, 1977. – 208 с.
16. Шаповал С. А. Филология в задачах: М. Ю. Лермонтов. Герой нашего времени : уч.-метод. пособие / С. А. Шаповал. – М. : ГАОУ ВПО МИОО, 2012. – 152 с.
17. Шаповал С. А. Задачный метод в обучении пониманию текста // Задача – единица обучения, деятельности и общения (задачный подход в образовании): Монография / С. А. Шаповал / ред. : под общ. ред. академика РАО, докт. психол. н., проф. И. А. Зимней / ред.-сост. С. А. Чопчян. – М.-Старый Оскол : ООО, 2007. – С. 131-149.

Павленко А. И. Задачный и компетентностный подходы в обучении: перспективы интеграции.

В статье рассмотрен генезис развития задачного подхода в обучении. Обоснованы возможности задачного подхода в реализации целостного дидактического процесса. Определены перспективы интеграции задачного и компетентностного подходов в образовании.

Ключевые слова: задачный подход, задача, компетенция, интеграция.

Pavlenko A. I. Task and competence approaches in teaching: prospects of integration.

In article the genesis of approach in solving problems in education. Proved the possibilities of this approach in the implementation of integrated didactic process. The prospects of integration solving problems and competence-based approaches in education.

Keywords: approach to solving educational problems, competence, integration.

УДК:14(477.8) “1926/1930”

**Павлів І.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНОВИЩА УКРАЇНСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПЕРЕМИСЬКОМУ ПОВІТІ 1926 – 1930 РР.

У статті розглядається загальна характеристика становища української початкової школи у Перемиському повіті 1926–1930 рр. Особливо увагу звернуто питанню розвитку національної освіти та передусім через забезпечення національними кадрами.

Ключові слова: українська початкова школа, Перемиський повіт, повітова шкільна рада, утраквізація, річний звіт, “Рідна школа”.

Характер і зміст правового становища української початкової школи у Другій Речі Посполитій розглядає С. Заброварний [4]. Де йдеться про аналіз національної асиміляторської політики Польської держави, вивчення умов діяльності загального стану українського початкового шкільництва, україномовних шкіл та державних семінарій на етнічних українських землях та ін.

Окремі сюжети діяльності україномовних шкіл на території східних воєводств Другої Речі Посполитої представлені у роботах дослідників Б. Загайкевича [5], М. Сирника [2], М. Галая [3].

Загальний процес освітніх змін відображено у праці М. Бернацької. Авторка розкриває національно-культурну проблематику міжвоєнного часу, просвітні процеси, в тому числі й у становище національних меншин [1].

Метою статті – проаналізувати становище загального стану української початкової школи в Перемиському повіті, а також подати чисельність учителів початкових шкіл та їхній склад за національністю та кваліфікацією.

Після травневого перевороту (1926) у Другій Речі Посполитій зміни торкнулися ставлення влади до українського шкільництва. Особливо відчутними вони були у

Перемишлі. Йшлося про стан школи ім. Шашкевича на фактичну ліквідацію "школи вправ" II Державної гімназії учительської семінарії з українською мовою навчання. Перемишльський відділ "Рідної школи" звернувся з листом (меморіалом – І. П.) до міністра віросповідань та публічної освіти (були два такі звернення від 19 липня 1926 р. і 12 березня 1927 р.). Друге звернення підписане головою перемишльської "Рідної школи" Стефаном Домовським містило чотири позиції, що стосувалися 1) загального стану українського початкового шкільництва та поодиноких шкіл; 2) школи ім. Шашкевича; 3) жіночої державної семінарії з українською мовою навчання; 4) "школи вправ" цієї ж семінарії [4, с. 22-23].

Показовою була кількість передовсім українських шкіл у Перемишському повіті. Зокрема, українські діячі зазначали, що частка українського населення в повіті становить 60%, а якщо не враховувати Перемишль, то навіть 70%. Отже, на їхню думку, таким би мав бути відсоток українських шкіл. Однак статистична таблиця, складена Северином Ленертом, не відповідала цьому співвідношенню (див. табл. 1).

Дослідник С. Заброварний зазначає, що з 83 шкіл з українською мовою навчання до 1924 р. залишилося 34, а коли брати до уваги, що у 1925 – 1926 н. р. 9 шкіл не були відкриті, то фактично таких закладів було лише 25. В основному це були 1-класні школи (24). А щодо 4-класних, то в одній із них (у Буцові) працювала польська вчителька, і школа не мала українського характеру, а в Перемишлі школа ім. Шашкевича (4-класна з планом 7-класної) була наполовину приватною, до того ж йшлося про її утравкізацію у перспективі. Двомовність цієї школи визначалася рішенням Повітової шкільної ради в Перемишлі від 12 лютого 1927 р. (ч. 701), яке базувалося на розпорядженні міністерства віровизнань і публічної освіти від 12 березня 1927 р. Тільки 12 шкіл у 1925 – 1926 н. р. мали вчителів українців, а всі інші – польських. Характер школи, на думку укладачів розпорядження, визначався такими трьома елементами: 1) змістом і якістю підручників; 2) мовою навчання; 3) національністю вчителя. Цитований вже вище Ст. Заброварний стверджує, що такий підхід не відповідав не тільки конституції (в Польщі тоді діяла Березнева конституція 1921 р. – І. П.), але й закону від 31 липня 1924 р. ("Lex Grabskiego") [4, с. 23].

Таблиця 1

Чисельність початкових шкіл Перемишльського повіту до і після 1924 р.

Школи	До 1924 р.		Поль.	Після 1924 р.	
	Поль.	Укр.		Утравк.	Укр.
7-класні	8	—	10	—	—
6-класні	2	—	5	—	—
5-класні	—	—	1	—	—
4-класні	12	1	5	—	2
3-класні	4	2	4	1	2
2-класні	13	22	14	16	6
1-класні	28	58	16	29	24
Разом	67	83	55	46	34
	150		135		

Вимоги українського населення у розпорядженні оприявлені у таких пунктах:

1. Привернути по бажанню батьків шкільних дітей українську мову навчання у всіх державних вселюдних школах Перемишського повіту, в яких була вона до урядів колишньої Австрії, це є до 1919 року.

2. Відкрити школи з українською мовою навчання, а якщо існують при цьому відповідні умови – то школи вищого типу, аж до 7-класних, у всіх місцевостях, в яких число дітей української національності становить 40 або більше.

3. Замістити в усіх існуючих і тих, які будуть відкриті, школах з українською мовою навчання виключно вчительськими школами української національності.

4. Привернути при державній жіночій учительській семінарії з українською мовою навчання зліквідовану і досі не реституовану школу вправ.

5. Скасувати та уневолити всі розпорядження шкільної влади, видані школі ім. Шашкевича в Перемишлі, що суперечить вище наведеній умові, в силу якої кружок "Рідної школи" в Перемишлі спричиняється до удержання цієї школи і в силі якої є її співвласником, а зокрема: а) ліквідувати розпорядження Повітової шкільної ради в Перемишлі від 12 лютого 1927 р. (ч. 701), що цим способом вводить утравізм; б) привернути в цій українську мову, як мову навчання і діловодства; в) призначити в місце двох учительських сил польської національності, зайнятих у школі українських вчительських сил і розписання з цією метою конкурсу; г) призначувати для цієї школи вчительські сили в порозумінні з управою перемиського кружка "Рідної коли".

6. Ввести до шкільних підручників достатнє число статей, взятих з життя та історії українського народу.

7. Привернути повну адміністративну самостійність українській мові як мові навчання усіх предметів та призначити окремого управителя в державній жіночій учительській семінарії і з українською мовою навчання у Перемишлі та взагалі привернути в цьому закладі такий стан, який в ньому існував від його заснування до вересня 1924 р. Привернути цей стан, як це пояснено в меморіалі, зложеному в Міністерстві віросповідань і публічної освіти 19 липня 1926 р., а крім цього обґрунтована в § 18 ст. 5 розпорядження МВ і ПО у Варшаві від 7 січня 1925 р. до шкільного закону від 31 липня 1924 року" [4, с. 23-24].

Меморіал гуртка "Рідної школи" у Перемишлі міністерство переслало 20 березня 1927 р. до кураторії Львівського шкільного округу, яка, своєю чергою, звернулася до Повітової шкільної ради в Перемишлі 8 серпня 1927 р. з вимогою надати офіційне пояснення протягом 14 днів.

У відповіді Перемиської шкільної ради статистичні дані дещо відрізнялися від меморіалу (школу ім. Шашкевича зараховано як 7-класну, а польських 7-класних шкіл нараховано 14). Статистична таблиця, складена Повітовою шкільною радою в Перемишлі, виглядала так (табл. 2):

Т а б л и ц я 2

Початкові школи в Перемиському повіті за чисельністю класів

Школи	1913/14		До 1924 р.		Після 1924 р.		
	Поль.	Русь.	Поль.	Русь.	Поль	Русь.	2-мовні
7-класні	4	—	7	—	14	1	—
6-класні	1	—	—	—	2	—	—
5-класні	—	—	—	—	—	—	—
4-класні	9	1	10	2	8	2	2
3-класні	—	—	—	—	4	2	8
2-класні	9	6	12	13	13	9	16
1-класні	34	68	38	68	13	19	19
Разом	57	75	67	83	54	33	45
	132		150		132		

У комплексному річному звіті за 1926 – 1927 н. р. (табл. 3) подано майже такий самий чисельний стан шкіл у Перемиському повіті, як в табл. 2. Єдина різниця між ними така, що в річному звіті одну школу "руську" (з 33 на 32) віднесено до утравкістичних (з 45 на 46) [6, арк. 7-8].

Таблиця 3

Стан народних шкіл у Перемиському повіті в 1926 – 1927 н. р.

Число шкіл	Разом	Польських	Поль-русь.	Руських
7-класних	10	9	—	1
6-класних	4	4	—	—
5-класних	1	1	—	—
4-класних	8	7	—	1
3-класних	10	5	3	2
2-класних	39	14	20	5
1-класних	*53	11	19	*23
1-класних експонованих	7	3	4	—
Разом	* 132	54	46	*32

* в тому 2 недіючі з браку приміщень.

Голова Повітової шкільної ради Еміль Заремба доповнив статистичні таблиці додатковими числами і зауваженнями. За його даними, у 1926 – 1927 н.р. в Перемиському повіті ходили до школи 7.945 польських дітей, 7.919 руських і 1.454 жидівських дітей. Число шкіл зменшилося зі 150 до 132, крім того дві школи через брак приміщень не працювали. Зменшення кількості шкіл пояснюється об'єднанням навчальних закладів польських з руськими, як передбачалося законом від 31.07.1924 року. Із загальної кількості 132 – 30 (а не 25) мали руську мову навчання і тільки дві з них (а не 9) були недіючими, 46 шкіл були з польською і руською і 54 – з польською мовою навчання [3, с. 137].

Дані з табл. 2.3 вказують, однак, що саме українські школи в більшості були перетворені на утравкістичні, а переважно польські ставали вище організованими, про що свідчить і загальний спадок чисельності шкіл.

Зі шкіл з руською мовою навчання переважали 1-класні, то за поясненнями Е. Заремби, фреквенція у цих школах або брак приміщень не давали підстав на підвищення ступеня організованості. На його думку, цілий ряд шкіл можна б переформувати на вище організовані, але проти цього заперечує населення. Фактично руських 1-класних шкіл було лише 19 (а не 24); крім цього працювало: 9 шкіл 2-класних, 2 школи – 3-класні та 2 школи – 4-класні. Від себе додаймо, що українське населення не погоджувалося на комасацію шкіл з цієї причини, що їх змінювали на утравкістичні, а згодом полонізували [5, с. 78].

Решта шкіл, – пояснює Е. Заремба, – була утравкізована на основі вищезгаданого закону. Утравкізація була проведення на бажання батьків, частково руської національності, натомість у більшості випадків – на бажання батьків польської національності, які прибули сюди після 1920 року. З цієї причини зменшилася кількість шкіл з польською мовою навчання – їх налічувалося 54, а до 1924 р. було 67, отже, 13 було утравкізованих.

Як було насправді з перетворенням "руських" шкіл на утравкістичні свідчать наведені вище приклади і описи, а також численні свідчення польських авторів про шкільну політику польських урядів, в якій перемагав радикальний напрям, доповнюваний негативним ставленням до українського шкільництва місцевої адміністрації.

У наведеному річному звіті за 1926-27 н. р. подано також чисельність учителів початкових шкіл та склад за статтю, національністю та кваліфікаціями (табл. 4).

Чисельність учителів вселюдних шкіл у Перемиському повіті

<i>Зміст</i>	<i>Чоловіків</i>	<i>Жінок</i>	<i>Разом</i>
I. Національність – разом	107*	252*	359
– польська	80	204	284
– руська	23	46	69
– жидівська	4	1	5
– німецька	—	1	1
II. Кваліфікації	108*	251*	359
– Екз. ви діловий	20	42	62
– Екз. кваліф. по матурі	66	169	235
– Екз. кваліф. без матури	—	6	6
– Екз. зрілості	4	34	38
– Катехити – рим-кат.	10	—	10
– гр-кат.	3	—	3
– мойс.	5	—	5

* в документі брак згідності між поз. I і поз. II в статевій структурі вчителів.

Як видно з наведених даних, за статтю значно переважали жінки – у пропорції майже як 2,5 до 1. Серед українських учителів, переважали жінки, але тільки у відношенні, як 2 до 1 [6, арк. 8].

За національним складом велику чисельну перевагу мали вчителі польської національності, які становили аж 4/5 загальної чисельності у початкових школах (українські – 19%). Коли порівняти такий стан з чисельністю національних шкіл, то виходить, що далеко не всі українські школи мали вчителя української національності. Якщо ж взяти до уваги національність учнів початкових шкіл у повіті, де співвідношення поляків і українців становить майже як 1 до 1, то диспропорція у національному складі вчителів, стане ще разючішою.

Що ж до кваліфікації, то всі вчителі мали за собою якийсь екзамен, хоч не всі мали матуральний іспит. Немає також даних щодо педагогічної підготовки вчителів. Варто звернути увагу, що в перемиських школах релігію навчали тільки три греко-католицькі катехити [2, с. 23-26].

Відповідаючи на бажання Клуба "Рідної школи", щоб у школах з руською мовою навчання призначувати виключно вчителів руської національності, на думку Е. Заремби, нерідко з підозрілою лояльністю та оминаючи вчителів поляків, що мають екзамен і повні кваліфікації до навчання у тих школах, також немає ніяких правових основ. Таке бажання в деяких випадках стало б всупереч інтересам школи. Щоправда в 7-класній школі ім. Шашкевича на 10 учительських сил працює дві вчительки польської національності, але навчають вони виключно польської мови, історії та географії. Подібно, як у школах з польською мовою навчання працює 5 руських учительських сил, яким довірено перш за все навчання руської мови. А втім Повітова шкільна рада старається руські школи замінити вчителями руської національності, якщо зголошуються відповідні вчительські сили.

В наведеному річному звіті за 1926/27 н. р. подано також деякі інші дані про школи в Перемиському повіті, наприклад, про шкільні будинки та фреквенцію учнів. Виникає з них, що тільки 92 школи мали власні будинки, а 40 містилось у найманих будинках. У тому числі добрих будинків було 33, можливих до вжитку – 43, невідповідних – 56. Серед недоліків слід відмітити низькі, погано освітлені, задушливі кімнати, а в них старе

понижене устаткування. Подібно було в гімнастичних залах, яких було всього 4 в перемиських школах, до цього зимою не ogrіваних.

З персональних справ слід відмітити, що в 1926/27 навч. р. відійшли на пенсію: службовець ПШР Брандштетер, шкільний інспектор К. Фішер та заступник інспектора Жуковський. їх обов'язки виконував другий заступник Жихевич. Того ж року була перенесена в стан спочинку вчителька Теофіля Татух.

Щодо чисельності учнів, то серед усіх записаних 17.243 учнів було: 7.943 римокатоликів, 7.919 греко-католиків, 10 православних 17 протестантів і 1.354 жиди. Натомість число зобов'язаних ходити до школи в Перемиському повіті було 19.350 дітей. Таку фреквенцію інспекторат трактував, як добру (89,1%). Мимо цього звертав увагу на нестаранно виконуваний шкільний примус, а стягування грошових кар йшло повільно і без успіху. Тому шкільний інспектор змушений був грошові карі замінювати на карі арешту, що в деяких випадках давало якийсь успіх.

У річному звіті позитивно оцінювано виховну діяльність перемиських шкіл, зокрема підкреслювано, що школи докладають багато зусиль, щоб молодь без різниці віровизнань і національності виховувати в дусі польської державності. Як виняток подано вчительку п. Ольгу Гоцьку зі школи в Бушковичках, в якій не видно "ніяких додатніх результатів". Добрі успіхи школи досягнули в письмових вправах, зокрема в орфографії [6, арк. 9-10].

Гостро стояло питання національної освіти та передовсім через забезпечення національними кадрами. Зокрема, коли розглядалося питання забезпечення шкіл вчителями української національності, то в Перемиському повіті кураторія розв'язувала це питання так: до вчительських семінарій потрапляє більше польської молоді, ніж руської, і таким чином в повіті є більше польських вчителів. Зокрема, у 1926 – 1927 н. р. в семінаріях з польською мовою навчання нараховувалося 1754 учнів, а з руською мовою навчання – лише 134 учні. Таким чином, польських абсолювентів учительських семінарій було набагато більше, ніж українських.

Була й інша аргументація щодо професійної, чи радше адміністративної придатності кадрів. Зокрема, зазначалося, що в школах з польською мовою навчання нерідко управителями були "русини", а відповідною була підстава – чому ж в українських школах такими управителями чи вчителями не можуть бути поляки [4, с. 28].

Висновок. Таким чином, виглядало, що польська освітня кураторія висувала щодо учительських кадрів формальні аргументи, а йти назустріч вимогам "Рідної школи", забезпечуючи українське шкільництво національними кадрами, не бажала. Доречними є дані, подані депутатом Великановичем на засіданні сейму: в 1920 р. половина вчителів у Львівському шкільному окрузі були української національності, а вже в 1930-х рр. українці складали лише сьому частину загальної кількості педагогів цього округу. Польський дослідник Е. Мацерсберг зазначає, що значну кількість українських вчителів влада відсилала до центральної Польщі, а інші змушені були шукати праці в іншій професії.

Список використаних джерел та літератури

1. *Biernacka M.* Oświata a społeczno-kulturove przeobrażenie wsi v okresie międzywojennym (na przykładzie wybranej społeczności / M. Biernacka // *Etografia Polska XXVII. Zeszyt 1.* – Wrocław ; Warszawa; Kraków ; Łódź : Zakład narodowy im. Ossolińskich ; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1983. – S. 109.
2. *Syrnyk M.* Społeczność ukraińska i jej losy w II Rzeczypospolitej / M. Syrnyk // *Ukraina – Polska. Kultura. Wartości. Zmagania duchowe. Praca zbiorowa pod redakcją R. Drozda, R. Skeczowskiego, M. Zymomrji.* – Koszalin : Wydawnictwo Uczelniane Bałtyckij Wyższej Szkoły Humanistycznej. – 1999. – S. 23–24.
3. *Галай М.* Освітня політика Другої Речіпосполитої в сфері початкової освіти у 1932–1939 роках (за матеріалами Тернопільського воєводства / М. Галай // *Гуманітарний журнал.* – 2012. – Вип. 2-3. С. 135-144.
4. *Заброварний С.* Перемиська Шашкевичівка. Історичний нарис. Частина перша / С. Заброварний. – Перемишль : Б. В., 2011. – 28 с.

5. Загайкевич Б. Освіта в Перемишлі, Перемишль – західний бастион України / Б. Загайкевич. – Нью-Йорк ; Філадельфія, 1961. – 278 с.
6. ЦДІА України у м. Львові, ф.179, оп.1, спр.570, арк. 7–10.

Павлів І. Общая характеристика положения украинской начальной школы в Перемиском уезде 1926-1930 гг.

В статье рассматривается общая характеристика положения украинской начальной школы в Перемиском уезде 1926-1930 гг. Особенно внимание обращено вопросу развития национального образования и прежде всего через обеспечение национальными кадрами.

Ключевые слова: украинская начальная школа, Перемиский уезд, повитова школьний совет, утравквизация, годовой отчет, “Родная школа”.

Pavliv I. The general characteristic of the position of Ukrainian elementary school in the Peremyskyi district in 1926-1930.

The article deals with the general characteristic of the position of a Ukrainian elementary school in a Peremyskyi district in 1926-1930. Particular attention is paid to the question of the development of national education and especially through the provision of a national staff.

Keywords: Ukrainian elementary school, Peremyskyi district, district school board, utravkvizatsiya, annual report, native school.

УДК 371.315:372.851.1:5

Панач О. І.

Одеський обласний інститут удосконалення вчителів

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкривається зміст науково-методичного супроводу діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін в системі післядипломної педагогічної освіти як педагогічної проблеми. Зокрема, визначені чинники, залежні від якості та змісту супроводу та розглядаються перспективи розроблення сучасних моделей науково-методичного супроводу.

Ключові слова: науково-методичний супровід, кадрове забезпечення викладання природничо-математичних дисциплін, модель науково-методичного супроводу діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін в обласній системі післядипломної педагогічної освіти.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, схвалена Всеукраїнським з'їздом працівників освіти, Указ Президента України “Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні” надають вирішального значення питанням інноваційного розвитку післядипломної освіти як дієвого чинника формування вітчизняної системи безперервної професійної освіти педагогічних кадрів, систематичного вдосконалення їх фахової підготовки і кваліфікації.

Сучасній школі потрібен вчитель, який би постійно поновлював і удосконалював зміст своєї діяльності, що можливо здійснювати лише за умов чіткої організації роботи методичних служб області. Виходячи з вимог до шкільної природничо-математичної освіти, актуальним залишається питання підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних дисциплін та надання їм методичної допомоги у міжкурсовий період.

Протягом останнього десятиліття у науковій літературі активно використовується термін “науково-методичний супровід”. Це поняття є відносно новим і за змістом забезпечує суб’єкт-суб’єктну взаємодію [3].

У наукових джерелах супровід професійної діяльності трактується як певний метод,